

השלטון המקומי

5

אזרחות · כיתה ט'

דף סיכום ולמידה · הרשות המקומית: סוגים, בחירות, תפקידים, מימון והשתתפות התושבים

מה נלמד? להכיר את סוגי הרשויות המקומיות בישראל · להבין כיצד נבחרים ראש הרשות ומועצת הרשות · לזהות את תפקידי הרשות המקומית ואת מקורות המימון שלה · להבין את הקשר בין השלטון המקומי לשלטון המרכזי ואת הדרכים שבהן התושבים יכולים להשפיע

הכביש שבו אתם הולכים לבית הספר, פח האשפה ברחוב, הגן הציבורי, הספרייה והמתנ"ס – את כל אלה מספקת לנו הרשות המקומית. הכנסת והממשלה מחליטות על ענייני המדינה כולה, ואילו השלטון המקומי מטפל בצרכים של יישוב מסוים ושל תושביו. זהו השלטון הקרוב ביותר לאזרח – ולכן גם המקום שבו קל יחסית להשפיע.

סוגי הרשויות המקומיות

- עירייה – רשות של יישוב עירוני גדול, כמו באר שבע, נצרת או חיפה.
- מועצה מקומית – רשות של יישוב קטן יותר, עירוני או כפרי.
- מועצה אזורית – רשות שמאגדת כמה יישובים כפריים קטנים (קיבוצים, מושבים, כפרים); בכל יישוב פועל גם ועד מקומי.
- בישראל פועלות יותר מ-250 רשויות מקומיות: עיריות, מועצות מקומיות ומועצות אזוריות.
- כשרשות נכשלת בניהול, שר הפנים רשאי למנות במקום הנבחרים ועדה ממונה לתקופה מוגבלת.

הבחירות לרשות המקומית

- הבחירות נערכות בדרך כלל אחת לחמש שנים, ביום אחד בכל הארץ.
- כל בוחר מצביע בשני פתקים: אחד לראש הרשות ואחד לרשימה למועצת הרשות.
- ראש הרשות נבחר בבחירה ישירה, ומועמד צריך לפחות 40% מהקולות; אם איש לא השיג זאת – נערך סיבוב שני בין שני המועמדים המובילים.
- חברי המועצה נבחרים בשיטה יחסית, לפי רשימות.
- בבחירות המקומיות מצביעים גם תושבי קבע שאינם אזרחים – כי ההחלטות נוגעות לחיי היום-יום שלהם.

תפקידי הרשות המקומית

- חינוך – בניית בתי ספר וגני ילדים, הסעות ותחזוקה.
- תברואה ואיכות סביבה – פינוי אשפה, ניקיון רחובות, מחזור.
- תשתיות – כבישים, מדרכות, תאורה, ניקוז וגנים ציבוריים.
- רווחה – סיוע למשפחות, לקשישים ולאנשים עם מוגבלות.
- תכנון ובנייה – תוכניות לשכונות, היתרי בנייה ופיקוח.
- תרבות, ספורט ופנאי – ספריות, מתנ"סים, אירועים ומגרשי ספורט.

מקורות המימון

- ארנונה – מס שמשלמים התושבים והעסקים על נכסים בתחום הרשות.
- היטלים ואגרות – תשלומים על שירותים, כמו סלילת כבישים או רישוי עסקים.
- השתתפות משרדי הממשלה – בעיקר בתחומי החינוך והרווחה.
- מענקי איזון – תוספת מהמדינה לרשויות שהכנסותיהן נמוכות.
- רשות עם הרבה עסקים ומפעלים גובה יותר ארנונה – ולכן הפערים בין רשויות גדולים.

השלטון המקומי והשלטון המרכזי

הרשויות המקומיות אינן עצמאיות לגמרי: הן פועלות לפי חוקים שקבעה הכנסת, ומשרד הפנים מפקח עליהן – מאשר תקציבים, בודק את התנהלותן ויכול להתערב כשיש כשל. בישראל השלטון מרוכז יחסית בידי השלטון המרכזי (ריכוזיות). מצדדי ביזור טוענים שהרשות מכירה טוב יותר את צורכי התושבים ושצריך לתת לה יותר סמכויות; מצדדי ריכוזיות טוענים שכך נשמר שוויון בין יישובים עשירים לעניים ויש פיקוח טוב יותר.

השתתפות התושבים

- הצבעה בבחירות לרשות המקומית.
- השתתפות בישיבות מועצה – הן פתוחות לציבור.
- פנייה למוקד העירוני, לחברי המועצה או לראש הרשות.
- ועד שכונה, הגשת התנגדות לתוכנית בנייה, עצומה.
- מועצת תלמידים ומועצת נוער עירונית – הדרך של בני הנוער להשפיע.

מושגי מפתח

רשות מקומית – גוף נבחר שמנהל יישוב (או כמה יישובים) ומספק שירותים לתושבים.	עירייה – רשות מקומית של יישוב עירוני גדול.
מועצה אזורית – רשות שמאגדת כמה יישובים כפריים.	ארנונה – מס שמשלמים תושבים ועסקים לרשות המקומית על נכסים.
ועדה ממונה – גוף שממנה שר הפנים לנהל רשות במקום הנבחרים, כשהרשות נכשלה.	ריכוזיות – מצב שבו רוב הסמכויות נמצאות בידי השלטון המרכזי.
ביזור – העברת סמכויות מהשלטון המרכזי לרשויות המקומיות.	בחירה ישירה – התושבים בוחרים בעצמם את ראש הרשות, בפתק נפרד.

לחשוב ולדון

- איזה שירות של הרשות המקומית שלכם הייתם רוצים לשפר? למי הייתם פונים?
- האם כדאי לתת לרשויות המקומיות יותר סמכויות? נמקו.

מקורות שנבדקו: חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וסגניו וכהונתם) – 40% וסיבוב שני · פורטל הבחירות לרשויות המקומיות, משרד הפנים · הלמ"ס – הרשויות המקומיות בישראל 2022 (80 עיריות, 122 מועצות מקומיות, 54 מועצות אזוריות)